

Dr. Gál István László Ph.D.

egyetemi adjunktus

büntetőjogász, okleveles közgazdász, gazdasági büntetőjogi szakjogász

Pécsi Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Kar Büntetőjogi Tanszék

A pénzmosás hatályos büntetőjogi szabályozása Magyarországon

1. A pénzmosás fogalma és fázisai

A pénzmosás napjainkra az egyik legjövödelmezőbb és legnagyobb szabású üzletté vált a világon. Az IMF szerint a pénzmosás volumene a Föld összes országa egyesített GDP-jének 2–5%-át teszi ki. Ez konkrét pénzösszegre lefordítva legalább *590–1 500 milliárd amerikai dollárt jelent évente*¹. Ezt az összeget John Walker a Globális pénzmosási áramlatok modellezéséről szóló munkájában már évi 2 850 milliárd dollárra becsüli.² A Pénzügyi Akciócsoport (FATF) becslései szerint az évente tisztára mosott “piszkos pénz” nagysága megegyezik Spanyolország gazdaságának teljes éves kibocsátásával, ami szintén aláhúzza a veszély nagyságát.³ A pénzmosás emellett súlyos veszélyeket is rejt magában, hiszen napjainkban ez “a gazdaság egészét leginkább szennyező tényező. Visszajuttatja a bűncselekménnyel szerzett javakat a legális gazdaság intézményrendszerébe, a szervezett bűnözéshez kapcsolódva alapvetően változtatja meg a piac működését, leértékeli a pénzügyi eljárások hatékonyságát és tisztességességét, gyengítve a gazdaság egészét.”⁴ Emellett a pénzmosás a szervezett bűnözés egyik szükségszerű megjelenési formájának is tekinthető⁵, amely tovább növeli a veszélyességét.

A pénzmosás olyan illegális, rendszerint a gazdasági szférában megvalósuló szolgáltatás, amely valamilyen (egy korábbi bűncselekményből származó) “piszkos” pénzt látszólag legális forrásból származó pénzzé konvertál. A műveletek célja nem profitrealizálás, hanem pusztán a pénz illegális eredetének felismerhetetlenné tétele, ezért ez a tevékenység jellemzően kisebb-nagyobb veszteséget eredményez, mégpedig akár hosszabb távon is – ez a pénzmosás egyik tipikus ismérve. Mivel a “technológia” jórészt különböző pénzügyi műveletek felhasználásával valósul meg, közelebb jutunk a pénzmosás lényegének feltárásához, ha azt illegális pénzügyi szolgáltatásként definiáljuk.

(Fontos hangsúlyozni, hogy a pénzmosás részmozzanatait alkotó egyes műveletek önmagukban szinte mindig legálisak, a *műveletsorozat egésze* viszont az eredetleplezési célzat miatt illegális.)

¹ Patrick Moulette: Money laundering: staying ahead of the latest trends In: Observer No. 220. April 2000. 28. oldal

² Peter Lilley: Piszkos ügyletek. A pénzmosás világa. Perfekt Gazdasági Tanácsadó, Oktató és Kiadó Rt., Budapest, 2001. 39. oldal

³ Jackie Johnson: In Pursuit of Dirty Money: Identifying Weaknesses in the Global Financial System (=Journal of Money Laundering Control Henry Stewart Publications London, Autumn 2001. 122. oldal)

⁴ A Pénzügyi Szervezetek Állami Felügyelete elnökének 3/2002. számú ajánlása a terrorizmus és a pénzmosás megakadályozása és megelőzése érdekében. 1. oldal (www.pszaf.hu/ajanlasok/2002/3-2002.htm – 2003. június 15.)

⁵ Mayerhofer/Jehle: Organisierte Kriminalität. Kriminalistik Verlag, Heidelberg, 1996. 112. oldal

Ha a *pénzmosás* mint kifejezés eredetét kutatjuk, akkor a fáma szerint Al Capone-ig kell visszanyúlnunk, aki Chicago-szerte működtetett pénzbedobós, önkiszolgálós mosodákat, ezek segítségével álcázva a szerencsejátékokból, a prostitúcióból és a szesztilalmi törvények megsértéséből származó jövedelmét. Innen eredhet a “pénzmosás” kifejezés. Ez a szellemes történet persze nem igaz, bár az 1920-as években gyakran előfordult, hogy a bűnözők nagy készpénzforgalmú vállalkozásokat vettek át (mint például a mosodák és az autómosók), majd összekeverték a bűncselekményből szerzett készpénzt a legális bevétellel – ezáltal logikus kereskedelmi okot szolgáltatottak a nagy összegű készpénz létezésére⁶. Bár a “mosás”-t ma ennek a szónak a tisztítással való társítása miatt hangsúlyozzák, elképzelhető, hogy az eredeti bűnügyi kapcsolat a mosodák álcaként történő alkalmazása során alakult ki. Maga a “pénzmosás” (money laundering) kifejezés egyébként először egy amerikai újságban jelent meg a hetvenes évek elején, az ismert Watergate botrányval kapcsolatban. Az első bíróság, amely büntető ügyben a pénzmosás kifejezést használta, szintén egy amerikai bíróság volt 1976-ban (és ugyanebben az országban vált önálló bűncselekménnyé is, 1986-ban.⁷) Összehasonlításképpen: az Amerikai Egyesült Államokban ugyanebben az évtizedben még további két bírósági döntésben olvasható a “pénzmosás” kifejezés, a nyolcvanas években 213, a kilencvenes években viszont már 3643 döntésben olvasható.⁸ (Van egy olyan – szintén nem igazolható – elmélet is, hogy a pénzmosás kifejezés valójában nem is Al Capone mosodáiból, hanem a kábítószer-kereskedők által használt argóból ered, ők nevezték “mosás”-nak azt a tevékenységet, amikor a “piszkos” pénzüket legális forrásból származónak tüntették fel.)

A pénzmosás kriminológiai fogalmát tehát mindezek alapján úgy határozhatjuk meg, hogy *olyan legális gazdasági műveletek leplezése alatt folytatott illegális gazdasági szolgáltatás, amely arra irányul, hogy a bűncselekménnyel szerzett vagyon eredete igazolhatóvá váljék, megszabadulva annak felismerhetően jogellenes mivoltától.*

A hatályos magyar büntetőjogi fogalom szerint pénzmosás

1) a más által elkövetett

– szabadságvesztéssel büntetendő cselekmény elkövetéséből származó

– dolog

– eredetleplezési céllal történő

– átalakítása, átruházása, gazdasági tevékenység gyakorlása során történő felhasználása, a dologon fennálló jog (vagy az e jogban bekövetkezett változás) illetve a dolog fellelhetőségi helyének az eltitkolása, vagy

– a dologgal összefüggésben bármilyen pénzügyi tevékenység végzése vagy pénzügyi szolgáltatás igénybevétele.

2) a más által elkövetett

– szabadságvesztéssel büntetendő cselekményből származó

– dolog

– megszerzése saját célra vagy harmadik személynek,

– megőrzése, kezelése, használata vagy felhasználása, azon vagy az ellenértékén más anyagi javak megszerzése,

– ha a dolog eredetét az elkövető az elkövetés időpontjában ismerte.

3) szabadságvesztéssel büntetendő, saját előcselekmény elkövetéséből származó dolog

– ezen eredetének leplezése céljából

– gazdasági tevékenység gyakorlása során felhasználása,

– a dologgal összefüggésben bármilyen pénzügyi tevékenység végzése, vagy pénzügyi szolgáltatás igénybevétele.

4) gondatlanságból a szabadságvesztéssel büntetendő előcselekmény elkövetéséből származó dolog

– gazdasági tevékenység gyakorlása során felhasználása,

⁶ Jeffrey Robinson: A pénzmosoda. A világ harmadik legnagyobb üzlete belülről. Park Kiadó, Budapest, 1996. 9. oldal

⁷ Anti-Drug Abuse Act of 1986.

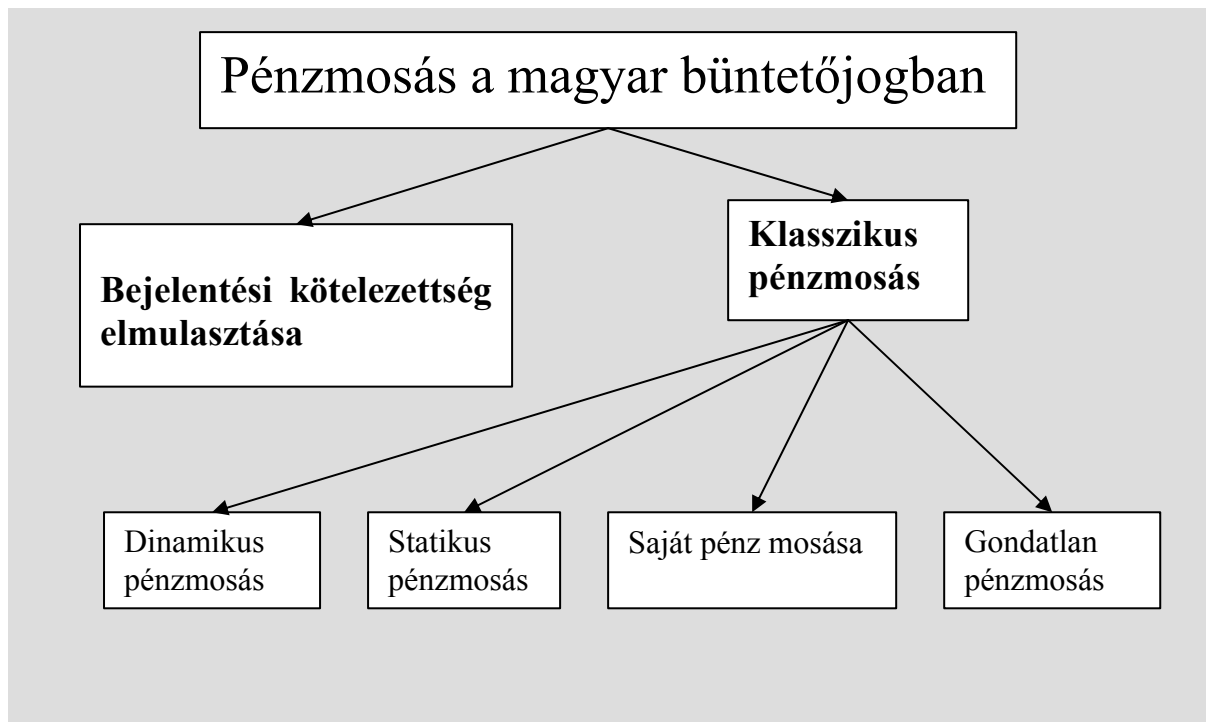
⁸ Steven Mark Levy: Federal Money Laundering Regulation (Banking, Corporate, and Securities Compliance) New York, 2003. 1. fejezet 3. oldal

– a dologgal összefüggésben bármilyen pénzügyi tevékenység végzése, vagy pénzügyi szolgáltatás igénybevétele.

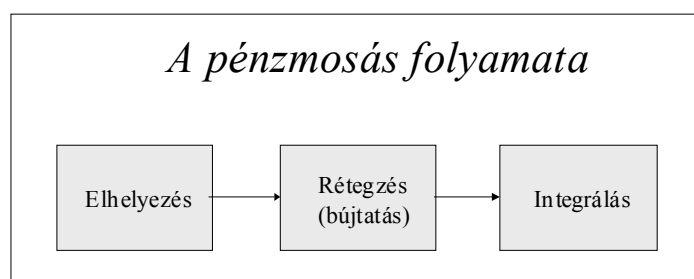
A négy alaptípust a főbb jellemzőik alapján a következő elnevezésekkel jelölhetjük meg:

- 1) *dinamikus pénzmosás*,
- 2) *statikus pénzmosás*,
- 3) *saját pénz mosása*,
- 4) *gondatlan pénzmosás*.

A pénzmosással kapcsolatos hatályos büntetőjogi szabályokat egy ábrán is összefoglalhatjuk:

A pénzmosás fázisaival kapcsolatos legelterjedtebb koncepció az Egyesült Államokból származó *három fázis modell*. Ennek áttekintése elengedhetetlenül fontos, ha a pénzmosás lényegét meg akarjuk érteni. A pénzmosást e koncepció alapján három szakaszra szokták felosztani; a folyamat azonban nem szükségszerűen járja be mindhárom fázist. A klasszikus folyamatra az elhelyezés, a rétegzés és az integrálás stádiumait tartalmazza. Ezt a következő ábra szemlélteti:

1. Az elhelyezés fázisában a készpénz elválik az alapbűncselekménytől, és pénzügyi szervezetekhez kerül. A bűncselekményből származó pénzt a bűnözők általában a bankokba viszik, onnan rövid időn belül átutalják más bankba, átváltják más fizetőeszközzé. Az elkövetők gyakran alkalmaznak ismeretlen, büntetlen előéletű, gyanútlan személyeket arra, hogy azok kis tételekben fizessék be a bűncselekménnyel szerzett pénzt a bankokba, s ezért a

közreműködőt (más néven strómant) jól megfizetik. A megbízók szigorúan ellenőrzik, hogy a közreműködők az ő javukra járnak-e el, és a pénz eljut-e a megbízásnak megfelelő helyre. Az ok nyilvánvaló: ha a stróman rájön, hogy bűncselekményből származó pénzről van szó, akkor azt kockázat nélkül (pontosabban: büntetőjogi kockázat nélkül) eltulajdoníthatja, feljelentést úgysem tesznek ellene.

Ennek a módszernek köszönhetően a bűnöző kiléte akkor is rejtve marad, ha a befizetést végrehajtó közreműködőt azonosítják.

E fázisra jellemző továbbá, hogy az elkövetők a készpénzt úgy megszerezzik, hogy az egy összegben elhelyezett betétek nagysága, vagy az egyszerre vásárolt értékpapírok, pénzügyi aktívák értéke az azonosítási kötelezettség alá eső határ alatt maradjon. Ezt nevezzük strukturálásnak.⁹

Alkalmazott módszer a bűncselekménnyel külföldön szerzett pénzt úgy átjuttatni a határon (elektronikus átutalással vagy fizikailag), mintha az törvényes, szabályos üzleti tevékenység, rendes gazdálkodás körében keletkezett bevétel lenne. Az elhelyezés elősegítésére nagy készpénzforgalmú üzletek (például kaszinók, áruházak, éttermek, pénzváltóhelyek stb.) készpénzbevételeihez vegyítik a „piszkos”, „mosásra váró” jövedelmet. Fedő vállalkozások létrehozásával olyan névleges tulajdonosok (és ügyvezetők) mögé bújtatják a bűncselekményből származó tőkét, melyek teljes mértékben a jogszabályok betartásával működnek, s az itt keletkezett nyereséget már mint törvényes, adózott jövedelmet veszik ki. Hamis dokumentumok előállítása és felhasználása is gyakran előfordul ebben a fázisban. Sok esetben vesznek igénybe alacsony szabályozottsági fokon álló pénzváltó helyeket – akár az átváltani kívánt készpénz külföldre csempészése árán is.

Ez a szakasz a legrövidebb, mert a bűnözők igyekeznek minél hamarabb megszabadulni a bűncselekményből származó készpénztől. A cselekmény itt, az elhelyezési fázisban fedezhető fel ugyanis a legkönnyebben. „Olyan ez, mint amikor kavicsot hajítanak a tóba. Az ember látja, amint a kavics vizet ér, hiszen fröccsen. Amikor süllyedni kezd, a víz fodrozódik, és pár másodpercig még tudni lehet, hol esett be a kavics. Amint azonban elkezd süllyedni, a fodrozódás megszűnik. Mire a kavics a víz fenekére ér, minden nyom rég eltűnt, és a kavicsot talán meg sem tudnánk találni.”¹⁰

2. A rétegzés szakaszban az illegális jövedelmet elválasztják a forrástól, a bevételeket elrejtik úgy, hogy a jövedelem megszerzője, valamint a bűncselekményből származó pénz közötti kapcsolatot ne lehessen felderíteni. A pénz eredete követhetlenné válik keresztező és fedő műveletek, vásárlások, elektronikus átutalások, többszöri átutalás, tehát komplex pénzügyi tranzakciók révén.

Jogcímetek teremteneik nemzetközi off-shore társaságok, pénzügyi szervezetek igénybevételeivel, hamis, fiktív számlák, szerződések, nemzetközi kereskedelmi okmányok felhasználásával. Előfordul papíron létező, fantom társaságok, személyek felhasználása valóságosnak feltüntetett kötelezettségek teljesítése érdekében. Tipikus rétegzési módszer az illegális bevétel kisebb összegekre bontása és továbbutalása több, rendszerint külföldi pénzügyintézethez, vagy a vásárolt anyagi javak továbbértékesítése, és a befolyt jövedelem befektetése.

3. A legalizálás során az *integráció* az a részmozzanat, amellyel a pénzmosó törvényes magyarázatot tud adni a hirtelen felgyülemlett vagyonára. Itt a lebukás veszélye viszonylag kicsi, ebben a fázisban már legtöbbször csak informátor segítségével lehet az elkövetők nyomára akadni.¹¹

⁹ Molnár Csaba: Néhány gondolat a pénzmosásról (=ORFK Tájékoztató 1999. 2. szám 6. oldal)

¹⁰ Jeffrey Robinson: A pénzmosoda. A világ harmadik legnagyobb üzlete belülről. Park Kiadó, Budapest, 1996. 38. oldal

¹¹ Bardócz Csaba: Pénzmosási technikák (=Belügyi szemle 1997. 3. szám 76. oldal)

Ebben a fázisban a bűncselekményből származó vagyont visszajuttatják a gazdaságba, legális üzleti forrásból származónak feltüntetve azt, amely így elismert pénzügyi szervezetektől induló és odaérkező vagyonként tűnik fel. A bűncselekményből származó vagyont beillesztik egy legálisan alapított vállalkozásba, ott bevételként tüntetik fel, mind a bevételi, mind a kiadási adatokat meghamisítják, fiktív számlákkal fedezik a „mosott” pénzt. (Például: az üzlet, vendéglő nagyobb értékesítési forgalmat mutat ki, mint a tényleges, s a különbözetbe helyezik a mosásra váró összegeket.) Az integrálás során gyakran alkalmazott módszer anonim társaságok létrehozása olyan országokban, ahol a titokvédelmi szabályok garantálják a névtelenséget.¹²

2. A pénzmosás a magyar büntetőjogban

A pénzmosás ellenes szabályozás hazai története nem nagy múltra tekinthet vissza. Az 1970-1980-as években nem azért nem volt Magyarországon pénzmosás, mert nem voltak szervezett bűnözők, vagy nem termeltek extraprofitot, hanem azért, mert a bankrendszer fejletlensége és a forint konvertibilitásának hiánya megakadályozta azt. „Ismeretlen, sőt lehetetlen volt a pénzmosás a rendszerváltás előtt, hiszen hazánkban akkor még nem létezett kétszintű bankrendszer, ráadásul a nemzetközi pénzmozgás csupán egy-két, rendszerint állami tulajdonban lévő társaság kiváltsága volt, arra a lakosság és mások nem kaptak lehetőséget. A banki szolgáltatások csupán takarékszövetkezetek révén voltak elérhetőek a lakosság számára, és a szolgáltatások közül is csak a betét elhelyezése és esetleg hitel igénylése jöhetett szóba. Sem tőzsde-, sem valutaügyletek nem tették lehetővé a pénzmosást, így annak lehetősége csupán a takarékbetétekkel kapcsolatos műveletekre korlátozódott. A takarékbetétek azonban jellemzően minimális összegű megtakarításokat jelentettek, és egyébként is csak magyar állampolgároknak lehettek betéteik.”¹³

A rendszerváltozással összefüggő gazdasági és társadalmi átalakulás, valamint az állami tulajdon privatizációja szükségszerűen együtt járt bizonyos gazdasági bűncselekmények megjelenésével. A bűncselekmények számának jelentős emelkedése és az egy bűncselekményre jutó átlagos kárérték nagyságának az inflációt leszámítva is jelentős mértékű megnövekedése folyamatosan termeli ki azt a vagyont, amely alapja lehet a pénzmosásnak. Emellett 1987. január 1-jén az *egyszintű bankrendszert kétszintű váltotta fel*, és a kezdeti években a banktitok körének túlzottan tág értelmezése is kedvező terepet jelentett a pénzmosók számára. A pénzmosás-ellenes szabályok és a büntetőjogi védelem megalkotása azonban még évekig váratott magára. „Hazánk 1993-94-re pénzmosásra alkalmas területként híresült el. Ennek okai a következők:

- hiányoztak a pénzügyi szektor védelmét biztosító jogszabályok, nem volt azonosítási kötelezettség, nem volt bejelentési kötelezettség;
- a banktitok érvényesült a rendőrségi adatkérések során;
- terjedt a szervezett bűnözés, amivel nem tartott lépést a rendőrség felkészültsége;
- tőkeéhség jellemezte a hazai gazdaságot, lehetővé téve az ellenőrzést nélkülöző intenzív tőkebeáramlást;
- megnyíltak a határok, »kontroll« nélküli határátlépés kezdődött;

¹² A fázisokkal kapcsolatban lásd: A Pénzügyi Szervezetek Állami Felügyelete elnökének 3/2002. számú ajánlása a terrorizmus és a pénzmosás megakadályozása és megelőzése érdekében. 1. oldal (www.pszaf.hu/ajanlasok/2002/3-2002.htm – 2003. június 15.)

¹³ Molnár Csaba: A pénzmosásról. A múlt és a jelen (=Számvitel, Adó, Könyvvizsgálat 2003. június 252. oldal)

– gyorsan kialakult a kétszintű és a régióhoz képest fejlett bankrendszer, gyorsan bekapcsolódott a nemzetközi pénzforgalomba, vonzotta mind a legális, mind az illegális tőkét.

Ezek az okok, illetve hazánk földrajzi elhelyezkedése vezetett odáig, hogy országunk a régióban szerepet játszhatott a pénzmosásban, és ez végül is lépésre készítette a politikusokat, ki kellett alakítani a megfelelő védelmet.”¹⁴

Az 1994-ben hatályba lépett *Társulási Szerződés* 86. Cikkében kötelezettséget vállaltunk arra, hogy minden erőfeszítést megteszünk a pénzmosás megakadályozására, és olyan megfelelő szabályozást vezetünk be, amely egyenértékű azokkal a szabályokkal, amelyeket a Közösség és az e területen működő más nemzetközi fórumok – ideértve a Pénzügyi Akció Munkacsoportot (FATF) – elfogadtak.

A pénzmosás megelőzéséről és megakadályozásáról 1994-ben az Országgyűlés törvényt alkotott, a Kormány végrehajtási rendeletet bocsátott ki, továbbá sor került a Büntető Törvénykönyvben a pénzmosás bűncselekményének meghatározására és a pénzmosás szankcionálására. Az 1994. évi IX. törvény a 303. §-ként iktatta be a pénzmosást a Btk.-ba. A törvény a pénz tisztára mosását a szervezett bűnözéssel leginkább érintett területeken rendelte büntetni. A pénzintézetekről és a pénzintézeti tevékenységről szóló 1991. évi LXIX. törvény (a Hitelintézeti törvény elődje) tervezett módosításával összhangban szankcionálta a törvényben előírt bejelentési kötelezettség elmulasztását szándékos és gondatlan elkövetés esetén is.

Magyarország csatlakozott továbbá a pénzmosásról, a bűncselekményből származó dolgok felkutatásáról, lefoglalásáról és elkobzásáról szóló, Strasbourgban, 1990. november 8-án kelt Egyezményhez, amelynek kihirdetéséről a *2000. évi CI. törvény* rendelkezik.

A pénzmosás bűncselekménye folyamatos átalakuláson ment keresztül, gyakorlatilag úgy módosították a tényállást szinte minden második évben, hogy a deliktumnak nem volt valódi gyakorlata. Ezek a lépések azonban nem elégtették ki a nemzetközi pénzügyi szervezeteket.

Magyarország (elsőként és eddig egyedüliként az OECD-tagállamok közül) 2001. június végén került fel a FATF pénzmosási „feketelistájára”, a nem együttműködő országok közé. „Magyarország azért került erre a listára, mert történelmileg, kulturálisan vannak olyan pénzügyi instrumentumaink, például a bemutatóra szóló és a jeligés takarékbetétek megléte, ami miatt ez a szervezet minket elmarasztalt” – kommentálta a FATF határozatát Varga Mihály, az akkori pénzügyminiszter.¹⁵ Bár a törvényalkotási folyamatban már 2000. év végén alkottunk olyan jogszabályokat, amelyek értelmében az EU-hoz történő csatlakozásunk napjától nem lehetett volna bemutatóra szóló és jeligés takarékbetétkönyvet¹⁶ nyitni, illetve a már meglévőkből azonosítás nélkül pénzt felvenni, ezt a megoldást a FATF nem tartotta kielégítőnek, különös tekintettel arra, hogy a hasonló helyzetben lévő szomszédos államok az azonosítás megszüntetését rögzített időponthoz köthették.¹⁷

A FATF döntése után három hónappal, a szeptember 11-i terrortámadások hatására a terrorizmus elleni nemzetközi együttműködés határozottan erősödni kezdett, és felgyorsult a pénzmosás elleni szabályozás amúgy is napirenden lévő szigorítása. Ennek jegyében született meg a terrorizmus elleni küzdelemről, a pénzmosás megakadályozásáról szóló rendelkezések szigorításáról, valamint az egyes korlátozó intézkedések elrendeléséről szóló 2001. évi LXXXIII. törvény. Ez a jogszabály próbálta orvosolni a FATF által felvetett problémákat és hiányosságokat is, a következő módon:

¹⁴ Molnár Csaba: A pénzmosásról. A múlt és a jelen (=Számvitel, Adó, Könyvvizsgálat 2003. június 252. oldal)

¹⁵ Kósa Ferenc: A terrorizmus elleni és a pénzmosást megakadályozó törvényjavaslat kritikája www.jogiforum.hu/publikaciok/index.php?p=47&print=1 (2001. november 5.)

¹⁶ Ilyenek voltak a „Jubileum”, a „Garas”, a „Dénár”, a „Zafir” stb. fantázianevű banki papírok.

¹⁷ Koós-Hutás Katalin: A pénzmosás elleni szabályok szigorítása: megszűnő anonimitás (=Cég és Jog 2002. 3. szám 44. oldal)

- a) a pénzmosásról szóló jogszabály kijátszásának megelőzését szolgálja, hogy a takarékbetétről szóló 1989. évi 2. törvényerejű rendelet módosításával megszűnik az anonim betétek nyitásának lehetősége. A törvény megfelelő intézkedéseket tartalmaz a meglévő bemutatóra szóló és jelíges takarékbetétek vonatkozásában is. Minden hitelintézet köteles a 2002. június 30-át követően névre szólóvá átalakított, 2 millió forintot elérő vagy meghaladó összegű takarékbetétek esetén az ügyfél azonosító adatait megküldeni az Országos Rendőr-főkapitányságnak a pénzmosás megelőzése és megakadályozása céljából. 2005. január 1-jét követően a nem névre szóló takarékbetét az ügyfél írásbeli kérelmére és az ORFK jóváhagyásával alakítható át névre szólóvá.
- b) a takarékbetétekhez hasonló okból rendelkezik a törvény – az értékpapírok forgalomba hozataláról, a befektetési szolgáltatásokról és az értékpapír-tőzsdéről szóló 1996. évi CXI. törvény módosításával – úgy, hogy értékpapírt sorozatban kibocsátani és nyilvánosan forgalomba hozni csak névre szólóan lehet.
- c) a pénzforgalom jelentős része készpénzben bonyolódik. Ennek a nemzetközi forgalomban való nyomon követését szolgálja az említett törvény azzal, hogy az államhatárt átlépő személyeket kötelezi arra, hogy ha a birtokukban összesen egymillió forintot elérő vagy azt meghaladó összegű forint vagy valuta van, akkor kötelesek ezt a tényt a vámhatóságnak bejelenteni és az azonosító adataikat, a birtokukban lévő pénz összegét és pénznemét a vámhatóság számára megadni.
- d) 2002. január 1-jét követően kizárólag hitelintézet és a hitelintézet ügynöke kaphat a Pénzügyi Szervezetek Állami Felügyeletétől engedélyt pénzváltási tevékenység végzésére. Ezzel a pénzváltói tevékenység folytatása, illetve működési feltételeinek szigorítása, valamint fokozott ellenőrzése a többi pénzügyi szolgáltatást végző gazdálkodóval azonos szabályok alapján történik.¹⁸

A bevezetett intézkedések hatására 2002 júniusában lekerültünk a Nem Együttműködő Országok és Területek (NEOT) listáról.¹⁹ 2003-ban a korábbi „téglatörvényt” (ahogyan a törvény hatálya alá tartozók elnevezték) új váltotta fel, az Országgyűlés a 2003. február 24-i ülésnapján fogadta el a pénzmosás megelőzéséről és megakadályozásáról szóló 2003. évi XV. törvényt. Ez a törvény, valamint a korábbi intézkedések arra készítették a FATF döntéshozóit, hogy a szervezet a *2003. június 20-án befejeződött berlini ülésén megszüntette a korábbi különleges figyelemmel kíséresi mechanizmust is Magyarországgal kapcsolatban.*

A FATF indoklása szerint Magyarország „megfelelően kezelte a korábban megnevezett hiányosságok mindegyikét”, ezért nincs már szükség a különleges figyelő mechanizmusra. A jelentés kiemeli továbbá a magyar pénzmosás elleni politika jelentős fejlődését, pozitívan szól a törvény kiterjesztéséről a nem pénzügyi szakmákra, többek között az ingatlanforgalmazókra, az adótanácsadókra, legutóbb pedig az ügyvédekre és a közjegyzőkre. Ugyancsak elismerően szól a magyarországi anonim betétek állománya több mint 90 százalékanak nevesítéséről és az ország jó színvonalú együttműködéséről a Financial Action Task Force-szal.²⁰ A legújabb fejlemények tehát biztatóak.

A 2007-től hatályos magyar pénzmosás-ellenes szabályozás *két törvényben*, a Btk.-ban (1978. évi IV. törvény), és a pénzmosás megelőzéséről és megakadályozásáról szóló törvényben (2003. évi XV. törvény) található. A Btk. jelenleg *két tényállást tartalmaz a pénzmosással kapcsolatban*, a *Pénzmosás és A pénzmosással kapcsolatos bejelentési kötelezettség elmulasztása* címet viselő bűncselekmények alkotják a büntetőjogi szabályozást.

¹⁸ 2001. évi LXXXIII. tv. Indokolása (=CompLex CD-Jogtár)

¹⁹ A legutóbb megjelent listán (FATF-GAFI Annual Review of Non-Cooperative Countries and Territories, 20. June 2003.) a következő országok szerepelnek: Cook Szigetek, Egyiptom, Fülöp Szigetek, Guatemala, Indonézia, Myanmar, Nauru, Nigéria, Ukrajna)

²⁰ www.figyelo.hu/cikk.php?action=nyomtat&cid=61860&layout=no&id=3 (2003. július 20.)

Ezek közül az első tekinthető az ún. „klasszikus” pénzmosásnak, a második pedig a pénzügyi szféra pénzmosás céljára történő felhasználását próbálja meggátolni, tipikus keretdiszpozíciós szabályozási módszerrel. A „téglatorvény”-nek nevezett háttérnorma tehát jórészt ehhez a második tényálláshoz kapcsolódik. A tényállások tartalmát, valamint a hozzájuk kapcsolódó háttérnormák rendelkezéseit a következő oldalakon elemezzük.

A pénzmosás 2007. június 1-jétől hatályos magyar szabályozása a következő:

303. § (1) Aki más által elkövetett, szabadságvesztéssel büntetendő cselekményből származó dolog ezen eredetének leplezése céljából

a) a dolgot átalakítja vagy átruházza, gazdasági tevékenység gyakorlása során felhasználja,

b) a dolgon fennálló jogot vagy az e jogban bekövetkezett változásokat, illetve azt a helyet, ahol a dolog található eltitkolja vagy elleplezi,

c) a dologgal összefüggésben bármilyen pénzügyi tevékenységet végez, vagy pénzügyi szolgáltatást vesz igénybe,

büntettet követ el, és öt évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő .

(2) Az (1) bekezdés szerint büntetendő az is, aki a más által elkövetett, szabadságvesztéssel büntetendő cselekményből származó dolgot

a) magának vagy harmadik személynek megszerzi,

b) megőrzi, kezeli, használja vagy felhasználja, azon vagy az ellenértékén más anyagi javakat szerez,

ha a dolog eredetét az elkövetés időpontjában ismerte.

(3) Az (1) bekezdés szerint büntetendő az is, aki szabadságvesztéssel büntetendő cselekményének elkövetéséből származó dolgot ezen eredetének leplezése céljából

a) gazdasági tevékenység gyakorlása során felhasználja,

b) a dologgal összefüggésben bármilyen pénzügyi tevékenységet végez, vagy pénzügyi szolgáltatást vesz igénybe.

(4) A büntetés két évtől nyolc évig terjedő szabadságvesztés, ha az (1)-(3) bekezdésben meghatározott pénzmosást

a) üzletszerűen,

b) különösen nagy, vagy azt meghaladó értékre,

c) pénzügyi intézmény, biztosító, befektetési szolgáltató, árutőzsdei szolgáltató, befektetési alapkezelő, kockázati tőkealap-kezelő, tőzsdei, elszámolóházi vagy központi értéktári tevékenységet végző szervezet, önkéntes kölcsönös biztosító pénztár vagy magánnyugdíjpénztár, vagy szerencsejáték szervezésével foglalkozó szervezet tisztségviselőjeként vagy alkalmazottjaként,

d) hivatalos személyként,

e) ügyvédként

követik el.

(5) Aki az (1)-(4) bekezdésben meghatározott pénzmosás elkövetésében megállapodik, vétséget követ el, és két évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő.

(6) Nem büntethető az (1)-(5) bekezdésben meghatározott pénzmosás miatt, aki a hatóságnál önként feljelentést tesz, vagy ilyet kezdeményez, feltéve, hogy a cselekményt még nem, vagy csak részben fedezték fel.

303/A. § (1) Aki a más által elkövetett szabadságvesztéssel büntetendő cselekményből származó

a) dolgot gazdasági tevékenység gyakorlása során felhasználja,

b) dologgal összefüggésben bármilyen pénzügyi tevékenységet végez, vagy pénzügyi szolgáltatást vesz igénybe,

és gondatlanságból nem tud a dolog ezen eredetéről, vétség miatt két évig terjedő szabadságvesztéssel, közérdekű munkával vagy pénzbüntetéssel büntetendő.

(2) A büntetés vétség miatt három évig terjedő szabadságvesztés, ha az (1) bekezdésben meghatározott cselekményt

a) különösen nagy, vagy azt meghaladó értékre,

b) pénzügyi intézmény, biztosító, befektetési szolgáltató, árutőzsdei szolgáltató, befektetési alapkezelő, kockázati tőkealap-kezelő, tőzsdei, elszámolóházi vagy központi értéktári tevékenységet végző szervezet, önkéntes kölcsönös biztosító pénztár vagy magánnyugdíjpénztár, vagy szerencsejáték szervezésével foglalkozó szervezet tisztségviselőjeként vagy alkalmazottjaként,

c) hivatalos személyként követik el.

A bűncselekmény jogi tárgya a bűnözés – ezen belül is elsősorban a szervezett bűnözés – elleni fellépés eredményességéhez fűződő közérdek. Emellett másodlagosan jogi tárgynak tekinthetjük az állam pénzügyi rendszerébe vetett bizalmat²¹ is. A bűncselekmény elkövetési tárgya a dolog. „A dolog jogi értelemben: a külvilágnak olyan önálló része, amely állandó tulajdonságai folytán más testi tárgyaktól megkülönböztethető és jogviszonynak önálló tárgya lehet.”²² Jogi értelemben az minősül dolognak, ami tulajdonjog tárgya lehet. A dolog fogalmát tehát a lehető legtágabban kell értelmeznünk. Ezt támasztja alá a Btk. 303/C. § (1) bekezdésében található jogalkotói jogértelmezés is, amely szerint a pénzmosás szempontjából dolgon a vagyoni jogosultságot megtestesítő olyan okiratot, dematerializált értékpapírt is érteni kell, amely a benne tanúsított vagyoni érték vagy jogosultság feletti rendelkezést önmagában –, illetve a dematerializált formában kibocsátott értékpapír esetében az értékpapírszámla jogosultjának – biztosítja.

A jogalkotói értelmezésben szereplő *dematerializált értékpapír* fogalmát a tőkepiacról szóló 2001. évi CXX. törvény határozza meg. A dematerializált értékpapírokat a befektetési szolgáltatók által vezetett értékpapírszámlákon tartják nyilván, nyomdai úton nem állíthatók elő. Annak érdekében, hogy az ilyen értékpapírok tartalma is ellenőrizhető legyen, a kibocsátó köteles elhelyezni a központi elszámolóháznál egy, az értékpapírról kiállított okiratot, amely az értékpapírok egyedi azonosításához szükséges kellekeket²³ természetesen nem tartalmazza²⁴. A dematerializált értékpapír a Tőkepiaci törvényben és a külön jogszabályban²⁵ meghatározott módon, elektronikus úton létrehozott rögzített, továbbított és nyilvántartott, az értékpapír tartalmi kellekeit azonosítható módon tartalmazó adatösszesség. A dematerializált értékpapír tehát olyan névre szóló értékpapír, amelynek nincs sorszáma, a tulajdonos nevét, egyértelmű azonosítására szolgáló adatokat pedig az értékpapírszámla tartalmazza.

Az elkövetési tárgy kapcsán még egy kérdéskört kell érintenünk, az előcselekmények problémakörét. A tényállásban említett dolognak ugyanis szabadságvesztéssel büntetendő cselekmény elkövetéséből kell származnia. Bár a törvény azt már nem mondja ki, hogy az „e törvény szerint” kell szabadságvesztéssel fenyegetett cselekménynek lennie, mégis egyértelmű, hogy a magyar Btk. által ilyen módon büntetni rendelt cselekményeket kell érteni alatta. A törvény nem a „bűncselekmény”, hanem a „büntetendő cselekmény” fogalmat használja, amiből az következik, hogy *a pénzmosás akkor is megállapítható, ha az előcselekmény elkövetője bármely okból nem büntethető* (például gyermekkor miatt, vagy ha kóros elmeállapotú az elkövető).

Annak sincs jelentősége, hogy az alapbűncselekmény a pénzmosás miatt eljáró állam joghatósága alá tartozik-e, vagy sem (ahogy ezt a Strasbourgi Egyezmény 6. Cikkelye is rögzíti.). „Napjainkban éppenséggel inkább az a jellemző, hogy az eredetleplezés az eredményesség reménye nélkül másként, mint nemzetközi méretekben nem is történhet. Szinte szükségszerű tehát, hogy az alapügy elkövetésének és az eredetleplezés (részbeni) színhelyének országa különböző legyen. Az egyetlen fontos kritérium az, hogy a gyanított előcselekmény az elkövetés és a pénzmosás

²¹ Horváth Tibor – Kereszty Béla – Maráz Vilmosné – Nagy Ferenc – Vida Mihály: A magyar büntetőjog Különös része. Korona Kiadó, Budapest, 1999. 670. oldal

²² Benedek Ferenc: Római magánjog Dologi és kötelmi jog. Janus Pannonius Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Kar, Pécs, 1995. 8. oldal

²³ Pl. sorszám, a tulajdonos neve, eredeti aláírás stb.

²⁴ Dr. Tomori Erika: Értékpapírszámlák. Mobil Kft. Kiadó, Budapest, 2003. 9. oldal

²⁵ Ld. a 284/2001. (XII. 26.) számú Korm. rendeletet!

országában is szabadságelvonással fenyegetett tett legyen. (Ez különösen pénzügyi, devizális érdekeket sértő bűncselekmények esetében lehet kérdéses.)²⁶

Abban a kérdésben, hogy büntetendő cselekményről van-e szó, a bíróság nyilvánít véleményt. Nem kell azonban az, hogy az alapügy jogerős ítélettel befejeződjön, hiszen ha ezt minden esetben meg kellene várnunk, akkor időközben elenyésznének a pénzmosás bizonyítékai is. Ezt a gondolatmenetet támasztja alá az is, hogy a Btk. nem „elbírált”, hanem „büntetendő” cselekményt említ előcselekményként.

A pénzmosás elkövetési magatartásainak bemutatását úgy végezzük el, hogy a 2007-től hatályos négy alaptípust egymástól elválasztva tárgyaljuk.

1. Az első verziót dinamikus pénzmosásnak is nevezhetjük, mivel az elkövetési magatartások túlnyomó többsége közgazdasági értelemben valamilyen vagyon-transzformációt eredményez. A dinamikus pénzmosást az alapbűncselekmény elkövetője nem követheti el, ilyenkor tehát egy kívülálló személy a pénzmosó.

Az elkövetési magatartások a következők:

a) a dolog átalakítása olyan vagyontárgyra jelent, amikor a dolog anélkül alakul át az egyik vagyontartási formából a másikba, hogy közben nem történik tulajdonosváltás. Erre példa a lopott ékszer beolvasztása, és új ékszerek vagy más arany használati tárgyak készítése az így nyert nyersanyagból,

b) a dolog átruházása történhet ingyenes vagy visszerhes jogügylettel. Ilyenkor a pénzmosó – rendszerint a rétegzés fázisában – az alapbűncselekmény és az elkövető közötti kapcsolat elhomályosítása céljából harmadik személynek utalja át az összeget, vagy harmadik személynek adja el a dolgot, színlelt szerződéssel. A tényállás nem zárja ki, de a dolog természetéből következik, hogy ez a harmadik személy – legalábbis az első lépcsőben – maga az alapbűncselekmény elkövetője nem lehet. (Ettől ez a magatartás még tényállásszerű lenne, a bűncselekmény megvalósulna, csak rendkívül „gyenge színvonalú” pénzmosás lenne a bűnelkövetőtől kapott dolgot azonnal átruházni az elkövetőre.)

c) a dolog felhasználása gazdasági tevékenység gyakorlása során tipikus pénzmosási technika. Az elkövető ilyenkor a bűncselekményből származó, mosásra átvett összeget vagy dolgot a saját (vagy kifejezetten e célra alakított vagy már működő) vállalkozásában használja fel, majd azt valamilyen névleges jogcímen visszautalja az alapbűncselekmény elkövetőjének. A gazdasági tevékenység fogalmát 2007-ig a Btk. nem határozta meg, így a gyakorlat a más jogszabályokban található definíciókra, vagy a közgazdaságtan meghatározásaira volt utalva.

A gazdasági tevékenység a legáltalánosabb értelemben az emberi szükségletek kielégítésére szolgáló anyagi javak termelésével, elosztásával, cseréjével és fogyasztásával kapcsolatos tevékenység. Meghatározó vonását a termelő (szolgáltató) jelleg jelenti. A gazdasági tevékenység szélesebb fogalom a produktív munkánál, magában foglal olyan improduktív munkafajtákat is, amelyek nélkül az anyagi javak termelésének, elosztásának és fogyasztásának lebonyolítása megoldhatatlan lenne (pl. könyvelés, nyilvántartás), de áruviszonyok esetén az áruforgalommal és a pénzmozgásokkal összefüggésben kifejtett tevékenység is beletartozik a fogalomba²⁷.

A hatályos Btk. alapján tehát a gazdasági tevékenység fogalmát a következőképpen adhatjuk meg:

315. § (2) E fejezet alkalmazásában gazdasági tevékenység a bevétel elérése érdekében vagy azt eredményező módon saját kockázatra rendszeresen végzett termelő, kereskedelmi vagy szolgáltató tevékenység.

²⁶ Tóth Mihály: Gazdasági bűnözés és bűncselekmények KJK-Kerszöv Jogi és Üzleti Kiadó Kft., Budapest, 2002. 358. oldal

²⁷ A politikai gazdaságtan kisszótára. Kossuth Kiadó, Budapest, 1984. 158. oldal

A gazdasági tevékenység tehát fizikai javak termelésében, szolgáltatások nyújtásában vagy kereskedelmi tevékenységben nyilvánul meg, mégpedig akkor, ha bevétel elérése érdekében folytatják (függetlenül attól, hogy esetleg veszteséges lesz a tevékenység, vagy egyáltalán nincs is bevétele, mint ahogy a pénzmosodák kifelé veszteségesnek látszanak is), illetve bevételt eredményező módon működtetik. Ez utóbbira példa lehet egy nonprofit alapítvány, amely nem kíván nyereségre törekedni, de kifelé látszólag váratlanul (ugyanakkor a pénzmosók által tudatosan tervezett módon) hirtelen nagyobb bevételhez jut, annak ellenére, hogy ezt eredetileg „nem tervezte”. A definíció talán kicsit túlzó törvényhozói óvatosságból meglehetősen tág, ami azonban nem baj, hiszen nem ad reális lehetőséget kiskapuk nyitására. Két szempontból is tágította tehát a jogalkotó a gazdasági tevékenység fogalmát a 2007. június 1. előtti állapothoz képest:

1) nem nyereségre, hanem bevétel elérésére törekszik a gazdálkodó, vagy

2) még ilyen cél sem vezérli, hanem pusztán véletlenül ér el bevételt.

A definíció alapján biztosan nem tartoznak a gazdasági tevékenység fogalma alá a saját szükségletek kielégítését célzó tevékenységek (pl. utazásra, autókra vagy a saját maga által használt ingatlanokra költi el a bűncselekményből származó pénzt²⁸). Az elkövető azonban éppen azért folyamodik a pénzmosáshoz, mert fél a lebukástól, és nem meri elkölteni a bűncselekményből származó profitot.

d) a dolgon fennálló jog vagy az e jogban bekövetkezett változások, illetve a dolog fellelhetőségi helyének eltitkolása vagy elleplezése alapvetően a bűnpártoláshoz hasonló jellegű magatartások, amelyeket a pénzmosó azért követ el, hogy az alaphűncselekmény elkövetőjének felelősségre vonását megakadályozza vagy megnehezítse. Az új szabályozás ezt is tettesi cselekménnyé minősítette, tehát pénzmosó az is, aki

– a dolgon fennálló jogot stb. eltitkolja (ez passzív magatartás, vagyis az elkövető csak akkor büntethető, ha jogilag előírt kötelessége lenne a kérdéses adatok feltárása),

– a dolgon fennálló jogot stb. elleplezi (ez aktív magatartás, vagyis az elkövető szándékosan próbálja eltüntetni a kapcsolatot a bűncselekményből származó dolog és az alaphűncselekmény elkövetője között).

e) a dologgal összefüggésben bármilyen pénzügyi tevékenység végzése, vagy pénzügyi szolgáltatás igénybevétele. A tényállásban korábban használt „pénzügyi és bankművelet” fogalma máshol nem szerepel a Btk.-ban, illetve ezt a fogalmat egyetlen háttérjogszabály sem határozta meg. A jogbiztonság és normavilágosság szempontjából aggályos kifejezést a módosító törvény felváltotta a „pénzügyi tevékenység, illetve pénzügyi szolgáltatás igénybevétele” gyűjtőfogalommal, amelynek tartalmát a Btk.-ba beiktatott új rendelkezés, a 303/C. § (2) bekezdése fejt ki:

„A 303. § és a 303/A. § alkalmazásában pénzügyi tevékenységen, illetve pénzügyi szolgáltatás igénybevételén a pénzügyi szolgáltatási vagy kiegészítő pénzügyi szolgáltatási, befektetési szolgáltatási vagy kiegészítő befektetési szolgáltatási, árutőzsdei szolgáltatási, befektetési alapkezelési, kockázati tőkealap-kezelési, tőzsdei, elszámolóházi vagy központi értéktári, biztosítási, önkéntes kölcsönös biztosító pénztári vagy magán-nyugdíjpénztári tevékenységet, illetve annak igénybevételét kell érteni.”

(E tevékenységek tartalmát a háttérjogszabályok részletesen meghatározzák, ezeket a 8. 2. pontban foglaltuk össze a jogosulatlan pénzügyi tevékenység elemzése kapcsán.)

Hangsúlyozni szeretnénk azonban, hogy a bűncselekménynek ezt a fordulatót is elkövetheti bárki, tehát nem csak a legális pénzügyi tevékenység végzése, vagy pénzügyi szolgáltatás igénybevétele tényállásszerű a pénzmosás megállapítása szempontjából. A Btk. által használt „bármilyen” jelző is arra utal, hogy mind a legális, mind az illegális műveletek megalapozzák

²⁸ Ehhez kapcsolódóan szellemesen jegyzi meg Tóth Mihály, hogy az ilyen költsékezés esetén kérdéses, hogy így lehet-e egyáltalán vagyont leplezni. (Tóth Mihály: Gazdasági bűnözés és bűncselekmények. KJK-Kerszöv Jogi és Üzleti Kiadó Kft., Budapest, 2002. 359. oldal)

a bűncselekmény megállapítását, tehát akár egy érvénytelen jogügylettel is elkövethető a pénzmosás, és nem szükséges a törvény által előírt szervezeti keretek betartása vagy feltételek megléte sem (ami viszont más bűncselekmény megállapítását is lehetővé teheti). A jogalkotó tehát az elkövetési magatartást a második fordulat esetében is meglehetősen tág körben határozta meg.

2. A második bekezdésben található változatot statikus pénzmosásnak is nevezhetjük, mivel az elkövetési magatartások túlnyomó többsége közgazdasági értelemben vagyontranszformációt nem eredményez. A statikus pénzmosást az alpbűncselekmény elkövetője nem követheti el.

Az elkövetési magatartások a következők:

- a dolog megszerzése saját magának vagy harmadik személynek: gyakorlatilag az eredetleplezési célzat nélküli megszerzés büntetendővé nyilvánításával, az EU jogának megfelelően ugyan, de olyan szabályozást iktattunk be a Btk.-ba, amely már kriminológiai értelemben pénzmosásnak nem tekinthető tevékenységeket is pénzmosásnak minősít. (Pénzmosónak minősül majd például az a szülő is, aki a gyermekének a bankrablásból származó zsákmányából kap egy kisebb összeget, amiből a lakásrezsijét kifizeti...)
- a dolog megőrzése, kezelése, használata vagy felhasználása, vagy az ellenértékén más anyagi javak szerzése: ezek az alpbűncselekmény elkövetője számára akár „baráti szívességből”, akár haszonszerzés végett történő tevékenységek. Ilyen lehet például a bűnös úton szerzett vagyont egyszerű őrzése páncélszekrényben (gyakori e körben az ügyvédi letét), de kamatoztatása vagy befektetés, pénzügyi műveletek végzése az összeggel (ha nincs eredetleplezési célzat, ez a fordulat állapítandó meg).

Vitatott kérdés volt eddig a szakirodalomban²⁹, hogy az ügyvédi honorárium, amelyet a védőügyvéd a bűnelkövetőtől adott esetben a bűncselekmény elkövetésével összefüggésben szerzett pénzből kap, lehet-e pénzmosás tárgya. Ha az ügyvéd tudja, hogy bűncselekményből származó pénzt vett át, pénzmosást valósít meg a hatályos magyar szabályozás szerint. Ugyanígy pénzmosás miatt vonandó felelősségre az ügyvéd, aki ügyvédi letétként elfogad olyan pénzt, amelyről tudja, hogy bűncselekmény elkövetéséből származik. (Más kérdés persze, hogy az elkövető, vagyis az ügyvéd tudattartalmának a bizonyítása rendkívül nehéz feladat lesz.)

3. A saját pénz mosását kizárólag az alpbűncselekmény elkövetője követheti el, a következő elkövetési magatartásokkal:

- a saját korábbi, szabadságvesztéssel büntetendő cselekményének elkövetéséből származó dolog gazdasági tevékenység gyakorlása során történő felhasználása,
 - a dologgal összefüggésben bármilyen pénzügyi tevékenység végzése, vagy pénzügyi szolgáltatás igénybevétele.
- (Ezen elkövetési magatartások elemzését a korábbiakban már elvégeztük, a dinamikus pénzmosás bemutatásakor.)

4. A gondatlan pénzmosás tényállása megegyezik a saját pénz mosásával, azzal a lényeges különbséggel, hogy ezt csak olyan személy követheti el, aki az alpbűncselekmény elkövetésében nem vett részt. Azért kezeljük önálló alakzatként, mert a három korábbi verzió közül egyiknek sem képezi a gondatlan változatát, ez egy új alapeset.

Az elkövetési magatartások tanúsítása, a felhasználás, illetve a pénzügyi tevékenység végzése vagy végeztetése itt is szándékos, a gondatlanság a dolog bűnös eredetének felismeréséhez kapcsolódik. Ha a pénzmosást elkövető nem volt tisztában a dolog bűnös eredetével (vagy

²⁹ Ld. Lars Hombrecher: Geldwäsche (§ 261 StGB) durch Strafverteidiger? Aachen, 2001. Valamint: Wolfgang Wohlers: Geldwäscherei durch die Annahme von Verteidigerhonoraren – Art. 305. StGB als Gefahr für das Institut der Wahlverteidigung (=Schweizerische Zeitschrift für Strafrecht 2002. 2. szám 197-219. oldal)

csak nem lehet rábizonyítani), ám ezt a körülményekből fel kellett volna ismernie, a gondatlan alakzatért felelhet. A gondatlan alakzathoz természetesen kimaradt a célzat is.³⁰

Visszatérve tehát a klasszikus pénzmosás elemzésére, a pénzmosás mindhárom alapesete mind a szándékos, mind a gondatlan változat esetén értékhatártól függetlenül bűncselekmény, tehát egyik alapesetnek sincs szabálysértési alakzata.

A bűncselekmény az elkövetési magatartások bármelyikének tanúsításával befejezetté válik (mivel magatartási, immateriális bűncselekményről van szó), tehát nem szükséges hozzá az, hogy a pénzmosási művelet sikeres legyen.

A dinamikus, a statikus és a gondatlan pénzmosást az alpbűncselekmény elkövetőjén kívül bárki elkövetheti, tehát a bűncselekmény alanya lehet minden 14. életévét betöltött, beszámítási képességgel rendelkező természetes személy, aki nem vett részt az alpbűncselekmény elkövetésében. A saját pénz mosását értelemszerűen az alpbűncselekmény elkövetője követheti el tettesként.

Néhány szerző véleménye szerint az alpbűncselekmény elkövetőjének pénzmosás miatt történő megbüntetése több szempontból aggályos. A magyar büntetőjog dogmatikája ugyanis a látszólagos anyagi halmazat egyik eseteként tartja számon a „*büntetlen utócselvények*” kategóriáját. Földvári József álláspontja ezzel kapcsolatban a következő: „emberiességi szempontokkal indokolhatjuk a büntetlen utócselvény másik megnyilvánulási formáját. Az emberi természettel ellentétes követelmény lenne azt várni egy bűnelkövetőtől, hogy saját maga leplezze le bűncselekményét. Ennek elmaradását ezért nem értékelhetjük soha külön önálló bűncselekményként. Ha tehát valamely bűncselekmény megvalósítását az elkövető csak úgy kerülhetné el, ha leleplezné korábbi bűnelkövetését, az utóbbi bűncselekményt büntetlenül kell hagyni.”³¹ Egyes szerzők álláspontja szerint a pénzmosást is ilyen büntetlen utócselvényként kellene kezelni, ha saját bűncselekményből származó pénz mosásáról van szó. Az elkövetőnek ugyanis, ha nagyobb összegű profitot realizált egy bűncselekmény elkövetéséből, két lehetősége van. Megteheti, hogy a személyes szükségleteire fordítja az összeget, ekkor azonban számolnia kell az azonnali lebukás veszélyével (ezért az elkövetők többnyire várnak néhány hónapot a bűncselekményből származó profit felhasználásának megkezdése előtt, és nem is kezdenek gyanúsan nagy költségekbe). A másik alternatíva: megpróbálja tisztára mosni a pénzt, ekkor viszont azzal is számolnia kell, hogy a lebukás esetén legalább két bűncselekmény miatt fogják felelősségre vonni. Ezzel szemben van olyan álláspont, hogy mivel a bűncselekményből származó anyagi javak felhasználásának *nem rendszerinti előfeltétele a pénzmosás*, ezért nem tekinthetjük büntetlen utócselvénynek. A bűncselekményből származó pénzt az elkövető felhasználhatja pénzmosás nélkül is, és ha nem azonnal, nem nagy mennyiségben kezdi meg a pénz elköltését, valószínűleg nem is fog gyanút kelteni vele. Az alpbűncselekmény elkövetőjének büntetőségét támasztja alá az is, hogy a pénzmosásnak *önálló jogi tárgya* van, hiszen ez a tényállás a pénzügyi szektorba vetett bizalmat is védi.

A dinamikus pénzmosás és a saját pénz mosása csak szándékosan követhető el. Mindkét verzió a tényállásban található célzat miatt csakis egyenes szándékkal követhető el. Ilyenkor az elkövető tudata átfogja legalább azt, hogy a dolog bűnös eredetű, és a saját magatartásának a célja az elkövető alpbűncselekmény miatti felelősségre vonásának lehetetlenné tétele vagy legalábbis megnehezítése. A statikus pénzmosás elkövethető eshetőleg szándékkal is. Ebben az esetben a Btk. szerint az elkövető tudatának minimálisan azt kell átfognia, hogy a dolog eredetét az elkövetés időpontjában ismerje. Van emellett a pénzmosásnak egy gondatlan alakzata is, amely a saját pénz mosásának tényállásával egyezik meg, de csak kívülálló személy követheti el, az alpbűncselekmény elkövetője nem.

A törvényhozó a 303. § (4) bekezdésében sorolja fel azokat a körülményeket, amelyek megvalósulása esetén a dinamikus, a statikus pénzmosásnak és a saját pénz mosásának a

³⁰ Volt már sajnos példa arra a magyar büntetőjogban, hogy egy gazdasági bűncselekmény (a jövedéki orgazdaság) célzatos alapesetéhez kapcsolódóan a gondatlan elkövetést is büntetni rendelte a törvényhozó, ami valószínűleg a hazai büntetőjogi jogalkotás mélypontját jelentette.

³¹ Földvári József: Magyar büntetőjog Általános rész. Osiris Kiadó, Budapest, 1997. 227. oldal

társadalomra veszélyessége olyan fokban megnő, hogy súlyosabb büntetési tétel (kettőtől nyolc évig terjedő szabadságvesztés) kilátásba helyezése indokolt. A minősített esetek a következők:

Az első ilyen körülmény az *üzletszerűség*. A Btk. 137. § 9. pontja szerint üzletszerűen követi el a bűncselekményt, aki ugyanolyan vagy hasonló jellegű bűncselekmények elkövetése révén rendszeres haszonszerzésre törekszik.

Minősítő körülmény továbbá, ha a bűncselekményt különösen nagy vagy azt meghaladó értékre követik el. Ez a Btk. 138/A. § szerint ötvenmillió forintot meghaladó értéket jelent. Hangsúlyoznunk kell, hogy nem a pénzmosási tevékenységből származó „jutaléknak” kell meghaladnia az ötvenmillió forintos értékhatárt, hanem a büntetendő cselekményből származó dolog (azaz általában a tisztára mosni kívánt pénz) értékének kell átlépnie azt.

A harmadik minősítő körülmény a *speciális szervezeti keretekben* történő elkövetéssel kapcsolatos. E szervezeti keretek részletes bemutatását ehelyütt mellőzzük, a pénzmosással kapcsolatos bejelentési kötelezettség elmulasztása elnevezésű bűncselekmény kapcsán majd visszatérünk rájuk. Kérdésként merülhet fel, hogy a felsorolt személyek és szervezetek csak törvényesen – megfelelő engedélyek birtokában – működve alapozzák-e meg alkalmazottaik pénzmosás miatti súlyosabb fenyegetettségét. Egyetértve Tóth Mihály álláspontjával kijelenthetjük, hogy „nem, a lényeg ugyanis az, hogy a pénzmosást az említett szervezeti keretek attól függetlenül megkönnyítették, hogy formálisan nem feleltek meg a törvényes követelményeknek.”³² Természetesen, ha az elkövető a megfelelő engedélyek hiányában fejt ki a fent említett tevékenységeket, és így követ el pénzmosást, akkor a pénzmosás minősített esete mellett vizsgálendő, hogy ezzel halmazatban más bűncselekmény is megvalósult-e.

A kérdés persze elméleti jellegű, mert a pénzmosók valódi bankokat, a jogszabályok által előírt követelményeknek megfelelően működő, nagy tekintélyű (megfelelő bonitással rendelkező) pénzintézeteket szeretnek felhasználni. A felsorolt szervezeti keretek közötti elkövetés esetén a társadalomra veszélyességet az növeli meg, hogy az ilyen szervezetek alkalmazottai ismerik a pénzügyi rendszer működését, ráadásul egyszerre több pénzmosónak is segíthetnek a bűncselekményből származó dolgok legalizálásában.

A *hivatalos személy* fogalmát a Btk. 137. §-a határozza meg.

Ügyvédnek tekintendő az ügyvédekről szóló 1998. évi XI. törvény szerint az a személy, aki egyéni ügyvédként, alkalmazott ügyvédként és ügyvédi iroda tagjaként fejt ki tevékenységet. Nem alapozza meg a súlyosabb minősítést, ha az ügyvéd a törvény szerint szünetelteti illetve nem gyakorolja az ügyvédi tevékenységet, vagy az ügyvédi tevékenységét felfüggesztik. Az alkalmazott ügyvéd ügyvédi tevékenységet kizárólag a munkáltatója által, a részére adott megbízás alapján végezhet. Ebből következően, amennyiben az alkalmazott ügyvéd ügyvédi megbízás alapján követi el a pénzmosást, de nem tud a bűncselekményről, abban az esetben a megbízó ügyvéd közvetett tettesként felel.

A gondatlan alakzat minősített esetei közül az üzletszerűség értelemszerűen hiányzik, és az ügyvédként történő elkövetés sem minősítő körülmény.

Az előkészületi magatartások közül a törvény a pénzmosás elkövetésében való megállapodást bünteti. A megállapodás *legalább két személy kölcsönös egyetértését feltételezi*. Részese lehet az alapbűncselekmény elkövetője is, de ha később a pénzmosást legalább megkísérlik, abba az előkészületnek minősülő cselekmény beolvad, tehát ezt a bíróság nem veszi figyelembe.

Az a személy, aki az alapbűncselekmény elkövetése előtt állapotodik meg a tettel a pénzmosásban, az előkészületen kívül felelősséggel tartozhat az alapbűncselekményhez nyújtott pszichikai bűnsegélyért is.

A törvény meghatároz egy *büntethetőséget megszüntető okot* is. A pénzmosás elleni hatékonyabb fellépés elősegítése és az a kriminálpolitikai célkitűzés hívta életre ezt a

³² Tóth Mihály: Gazdasági bűnözés és bűncselekmények. KJK-Kerszöv Jogi és Üzleti Kiadó Kft., Budapest, 2002. 361. oldal

rendelkezést, hogy *nagyobb érdek fűződik a még felderítetlen, vagy csak részben felderített cselekmény leleplezéséhez, mint az elkövető megbüntetéséhez*. Ha tehát az elkövető önként feljelentést tesz, vagy ilyet kezdeményez, nem büntethető pénzmosás miatt. A bíróságnak nincs mérlegelési lehetősége: ha a cselekményt még nem fedezték fel teljesen, a feljelentő mentesül a felelősségre vonás alól. Ez azonban természetesen nem vonatkozik az előcselekményre. Ha abban bármilyen elkövetői minőségben részt vett a pénzmosás miatt nem büntethető elkövető, azért felelősségre vonható. A „feljelentés kezdeményezése” elsősorban az intézeti, vagy hivatalos személyként elkövetett pénzmosás miatt fontos, ahol – bizonyos hivatali, szolgálati utak betartása folytán – maga a kezdeményezés is méltányolható lehet.

A büntethetőséget megszüntető ok – a rendszerbeli elhelyezésétől függetlenül – a szándékos és a gondatlan változatra egyaránt vonatkozik (hiszen a gondatlanságára a tettes később is rájöhet), nem terjed ki azonban a 303/B. §-ban szabályozott bejelentési kötelezettség elmulasztására, amely önálló bűncselekmény.³³

3. A pénzmosással kapcsolatos bejelentési kötelezettség elmulasztása

Btk. 303/B. § (1) Aki a pénzmosás megelőzéséről és megakadályozásáról szóló törvényben előírt bejelentési kötelezettségnek nem tesz eleget, vétséget követ el, és két évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő.

A pénzmosás büntetőjogi üldözésének második lépcsőjeként a bejelentési kötelezettség elmulasztását is büntetni rendeli a törvényhozó. Ezt a tettet „banki pénzmosás” címszóval is illetik egyesek, holott az érintett szolgáltatók köre ma már jóval tágabb. A pénzügyi szolgáltatók mindennapi tevékenységük során olyan – máshonnan nem beszerezhető – információk birtokába juthatnak, amelyek nélkülözhetetlenek a legsúlyosabb bűncselekmények elleni harcban.³⁴ A szabályozás ezért „abból indul ki, hogy az anyagi javak nagy összegű mozgását, mobilitását, befektetését, összetételét vizsgáló szervek és szervezetek megfelelő szisztéma működtetésével képesek kiszűrni a mögöttes bűncselekmények elkövetésére utaló adatokat, s ezek bejelentése fontosabb, mint a titoktartáshoz fűződő jog, illetve kötelezettség.”³⁵

A jogalkotó az egységes jogértelmezés és a félreérthetlenség – a büntetőjogban egyébként mindenképpen helyeselhető – követelményének érvényesítése érdekében a Btk. 1994-es módosításával az üzleti- és a banktitok megsértése bűncselekményével kapcsolatban (majd később, a feledékenységet pótolva 1999-től az értékpapírtitok megsértésével kapcsolatban is) büntethetőséget kizáró, speciális körülményként kimondta:

Btk. 300/B. § [valamint 300/D. § (3) bekezdés] Nem büntethető üzleti titok megsértése és banktitok megsértése (valamint értékpapírtitok megsértése) miatt, aki

a) (...)

b) a pénzmosás megelőzéséről és megakadályozásáról szóló törvényben előírt bejelentési kötelezettségének tesz eleget, vagy ilyet kezdeményez, akkor sem, ha az általa jóhiszeműen tett bejelentés megalapozatlan volt.

³³ Tóth Mihály: Gazdasági bűnözés és bűncselekmények. KJK-Kerszöv Jogi és Üzleti Kiadó Kft., Budapest, 2002. 363. oldal

³⁴ Dr. Auer Katalin – Dr. Osváth Piroska: Törvény a pénzmosás megelőzéséről és megakadályozásáról (=Pénzügyi Szemle 1994. 5. szám 391. oldal)

³⁵ Tóth Mihály: Gazdasági bűnözés és bűncselekmények. KJK-Kerszöv Jogi és Üzleti Kiadó Kft., Budapest, 2002. 364-365. oldal

Az azonosítási és bejelentési kötelezettség előírása nem korlátozza az információs önrendelkezési alapjogot az elkerülhetetlen és arányos mértéken túl, és immár maga a Btk. is kimondja, hogy nem sérti sem az üzleti-, sem a bankitok, de az értékpapírtitok védelméhez fűződő érdekeket sem.

Évszázados jogi kötelem „Európában az orvosok számára, de így van ez a hatályos magyar egészségügyi törvényben is, hogy az orvos, amennyiben a betegnél nyilvánvalóan bűncselekményből származó sérülést fedez fel (ilyen például a lőtt seb), akkor törvény szerint kötelessége haladéktalanul bejelentést tennie a rendőri szerveknek. Ezt a törvényi rendelkezést a társadalom évszázadok alatt megszokta és természetesnek veszi, amellyel a tisztességes többséget védik a bűnözőkkel szemben. Az orvos az első, aki találkozhat ilyen sérülttel, jelentése tehát felbecsülhetetlen lehet a bűnüldözőknek.”³⁶ A pénzmosás elleni fellépés frontvonalát értelemszerűen a pénzügyi szolgáltató szervezetek alkotják, a tőlük érkező jelzések segíthetik a nyomozó hatóság munkáját, a kapcsolódó büntetőjogi tényállás a „bejelentési hajlandóságot” kívánja fokozni, mint egyfajta külső „ösztönző erő”.

Mindemellett megjegyezzük, hogy az üzleti életben tevékenykedő, a piacról élő szolgáltatók egy része még ma is úgy érzi, az azonosítási és bejelentési kötelezettség méltánytalan helyzetbe hozza őket azzal, hogy választaniuk kell: vagy teljesítik a törvény által előírt kötelezettségüket, és ezzel veszélyeztetik a saját egzisztenciájukat (hiszen ki bízna meg később például egy olyan könyvelőt, akiről kiderül, hogy korábban már „köpött” valakiről), vagy megszegik a törvényt, és akkor adott esetben akár három év szabadságvesztésre is számíthatnak. Félnék attól, hogy a gyanús tranzakciók jelentésével ronthatják az ügyfélkapcsolatot, még akkor is, ha a jelentéstétel elmulasztását a Btk. is bünteti. Nincs jó választás – mondják –, ez tipikusan a „22-es csapdája” szituáció... Ez ellen egyrészt az hozható fel, hogy „a szervezett bűnözés térhódítása elleni társadalmi érdek adott esetben fontosabb lehet, mint az egyes pénzügyi tevékenységet végző személyek és ügyfelek közötti bizalmi viszony, vagy a személyes adatok védelméhez való jog”³⁷, másrészt nagyon kicsi (szinte nulla) annak a valószínűsége, hogy kiderül, a szolgáltató jelzése miatt indult meg az eljárás. A nyomozást ugyanis először az alpbűncselekmény miatt indítják meg (tipikusan tikos információgyűjtési módszerekkel), ezután térnek rá a pénzmosási szálra. (Egy-egy bejelentés elemzése átlagosan két napig tart. Ez idő alatt a nyomozók tisztázzák, hogy létező vállalkozás vagy magánszemély nevében kezdeményezték-e a tranzakciót, valódiak voltak-e a szolgáltatónál az ügyfél által bemutatott okmányok, az összeg címzettje létező személy-e. Ezután térnek rá az esetleges alpbűncselekmény felderítésére.³⁸) A lebukott elkövető nem fog gyanakodni, hogy esetleg valaki jelentett, hiszen logikusan arra következtethet majd, hogy az alpbűncselekmény felderítése kapcsán került a rendőrség látókörébe a pénzmosás.

A pénzmosás elleni lépések extra kiadást jelentenek a társaságoknak, amelyek megtérülése pontosan nem mérhető. „A megfelelő eljárások alkalmazása azonban megtérül a folyamatos üzletminőségben, a stabil ügyfélkörben és a piac jó megítélésében.”³⁹

Rögtön a tényállással kapcsolatos elemzésünk elején célszerű leszögezni: a bejelentési kötelezettség nem jelent feljelentési kötelezettséget. A köztudatban ugyan a két fogalom gyakran összemosódik, és az érintett szakmák képviselői közül is sokan félreértik a szabályozás ezzel kapcsolatos rendelkezéseit. Feljelentés esetén a feljelentő bűncselekmény gyanúja esetén büntetőeljárás megindítását kívánja a feljelentett személlyel szemben. Hatályos jogunkban főszabályként „széles körben érvényesül a feljelentési jogosultság, ezzel szemben nagyon szűk körben érvényesül a feljelentési kötelezettség. A feljelentési kötelezettség szűkkörűségét jellemzi, hogy vagy csak nagyon kevés ügyben köteles mindenki feljelentést tenni (állampolgári feljelentési kötelezettség), vagy csak a hatóságok, hivatalos személyek kötelesek minden tudomásukra jutott bűncselekmény miatt feljelentést tenni”⁴⁰ A hatályos jogi szabályozás nem ír elő sem az állampolgárok, sem a pénzügyi szolgáltatók számára feljelentési kötelezettséget! Az előírt kötelezettség a bejelentés, amely a szokatlan és

³⁶ Balogh László: A pénzmosás elleni fellépés nemzetközi összefüggései (=Számvitel, Adó, Könyvvizsgálat 2003. május 211. oldal)

³⁷ Tóth Mihály: Gazdasági bűnözés és bűncselekmények. KJK-Kerszöv Jogi és Üzleti Kiadó Kft., Budapest, 2002. 365. oldal

³⁸ <http://www.origo.hu/itthon/20040128nemgyozi.html> (2004. november 10.)

³⁹ Kinek mi a pénzmosás? (=Piac és Profit 2003. október 24.) [Összeállítás, szerző nélkül.]

⁴⁰ Tremmel Flórián: Büntető eljárásjog, különös és Kiegészítő rész. Janus Pannonius Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Kar, Pécs, 1999. 7. oldal

rendhagyó (pénzmosásra utaló) adatok, tények, személyek, körülmények megfelelő formában történő rögzítését és a nyomozó hatósághoz történő eljuttatását jelenti. „A rendszer lényege, hogy a bejelentési kötelezettség teljesítésekor a szokatlan adatnak, ténynek és körülménynek nem kell elérnie az alapos gyanú szintjét, hanem annál alacsonyabb »bizonyosság« is elegendő a bejelentési kötelezettség teljesítéséhez. Feljelentés esetén a nyomozó hatóságnak intézkedési kötelezettsége van, vagyis alakszerű határozatot kell hoznia a nyomozás elrendeléséről, megtagadásáról, illetve a feljelentés kiegészítéséről, míg bejelentés esetében a nyomozóhatóságoknak nincs ilyen kötelezettsége.”⁴¹ A bejelentésre kötelezett személyek szemszögéből vizsgálva a kérdést a következő megállapításokat tehetjük:

- 1) A bejelentési kötelezettség a feljelentési kötelezettséggel szinte teljesen megegyezik akkor, ha a szolgáltató a működésével összefüggésben pénzmosásról szerez tudomást. Ilyenkor az általa tett bejelentés abban különbözik a feljelentéstől, hogy a hatóságnak ez alapján sem feltétlenül keletkezik intézkedési kötelezettsége. Másrészt: ha a szolgáltató nemcsak gyanítja, hanem tudja is, hogy rajta keresztül hajtanak végre egy pénzmosási tranzakciót, akkor pszichikai bűnsegédként pénzmosás miatt felel majd, nem pedig a bejelentési kötelezettség elmulasztásáért (leegyszerűsítve: ilyenkor a szolgáltató is pénzmosónak minősül).
- 2) A bejelentési kötelezettség tágabb a feljelentési kötelezettségnél annyiban, hogy nemcsak a pénzmosást, hanem már az arra utaló gyanús körülményeket is jelenteni kell, függetlenül attól, hogy egyáltalán szó van-e pénzmosásról (ezt majd a nyomozó hatóság fogja kivizsgálni).

A 2003. évi XV. törvény szabályozta korábban azokat az eseteket, amikor a szolgáltatóknak bejelentést kell tennie. Az új háttérnorma kodifikációja folyamatban van.⁴²

4. A pénzmosás elleni küzdelem hatékonyságának növelése Magyarországon 2008-tól – gondolatok és javaslatok

Az EU III. pénzümosási irányelve következtében megváltozott a magyar pénzmosás ellenes szabályozás büntetőjogi része 2007. július 1-től, és további módosítások vannak folyamatban. Változni fog továbbá a Pmt. is, az új jogszabály már – a III. irányelvvel összhangban – a pénzmosás és a terrorizmus finanszírozása megelőzéséről és megakadályozásáról szól. E törvény tervezetének 29. §-a előírja, hogy a pénzügyi információs egységként működő hatóság, vagyis az ORFK NNI Pénzmosás Elleni Osztály jogutódja, köteles olyan statisztikát vezetni, amely alkalmas arra, hogy a pénzmosás és a terrorizmus finanszírozása elleni küzdelmet szolgáló rendszer hatékonysága ellenőrizhető legyen. A 29. § (2) bekezdés d) pontja szerint a nyilvántartásnak tartalmaznia kell a pénzmosás és a terrorcselekmény bűncselekmények gyanúja alapján indult büntetőeljárások számát, valamint a gyanúsítottak számát.

4.1 . A pénzmosás nyomozása: a hatékonysági szint emelése minden területen

Pénzmosás gyanújával alapvetően háromféleképpen indulhat büntetőeljárás:

- 1) az elkövető önfeljelentése vagy más személy feljelentése alapján, vagy
- 2) pénzmosás-gyanús tranzakció miatt tett bejelentés alapján, avagy

⁴¹ Dr. Marton Bernadett: A pénzmosásról (=Számvitel, Adó, Könyvvizsgálat 2003. május 207. oldal)

⁴² A korábbi szabályokkal kapcsolatban ld. Gál István lászló: gazdasági Büntetőjog közgazdászoknak (Akadémiai Kiadó, Budapest, 2007. 256 p.)

3) hivatalból.

A pénzmosással kapcsolatos felderítési arány javítható lenne mindhárom esetkörben. **Az első** esetben maga a Btk. nyitott meg egy lehetőséget már évekkel ezelőtt: büntethetőséget megszüntető egyéb okként definiálja a feltáró jellegű beismerő vallomást, amennyiben az ügyet még nem vagy nem teljesen derítették fel (kevesen tudják például, hogy a Kulcsár ügy is gyakorlatilag Kulcsár Attila önfeljelentése miatt indult). További lehetőségként felmerülhet a pénzmosással kapcsolatban a feljelentési kötelezettség bevezetése, ezt azonban a magam részéről nem tartanám célravezető megoldásnak (a pénzmosás túl bonyolult és gyakran változó tényállású bűncselekmény a Btk.-ban, ezért egy átlagos állampolgár, sőt sok jogalkalmazó is még a fogalmával sincs tisztában). A bejelentések tekintetében az új szabályozás minőségi és mennyiségi javítást célozott meg. Várhatóan jobb minőségű, azaz indokoltabb és konkrétabb bejelentések érkeznek majd a szolgáltatók felől a bejelentési kötelezettség elmulasztása gondatlan alakzatának dekriminalizálása miatt. (Reményeink szerint megszűnnek a félelem által motivált indokolatlan bejelentések, főleg a banki szférából.) Mennyiségi változást fog jelenteni a bejelentések számában a bejelentésre kötelezettek körének jelentős kibővülése. A harmadik esetkör rejti magában talán a legnagyobb tartalékokat, a hivatalból induló eljárások terén ugyanis – véleményem szerint – több módon is lehetne korrigálni. Először is tudatosítani kellene a bűnüldöző szervezetek, hogy a vagyoni motivációjú bűncselekmények bizonyos körében mindig próbálják meg nyomon követni a pénz útját, és próbálják megkeresni az esetleges pénzmosási szálát. Ez nem könnyű feladat, ezért e téren véleményem szerint a legnagyobb szakmai kompetenciával rendelkező bűnüldöző szervezetnek, vagyis az ügyészségnek kellene vezető szerepet játszania. A vagyoni motivációjú bűncselekmények döntő többségéhez azonban Magyarországon nem járul pénzmosás! Érvelésünket alátámasztja az a FATF által végzett kutatás is, amely szerint a kábítószer-kereskedelemből (amely talán a leginkább „készpénz-intenzív” bűncselekménytípus) származó piszkos pénzt sem mossák teljes egészében tisztára, kb. 50-70%-a kerül be a pénzmosási folyamatba.⁴³ Hazai viszonyok között tipikusan milyen bűncselekmények esetében kellene pénzmosási szálát is keresnünk? Valamekkora összeghatárig (ez egy átlagos magyar állampolgár esetében kb. 10 millió forint) minden gond nélkül elkölthető a bűncselekményből származó összeg. Ha a kétes eredetű pénzösszeg *elér egy bizonyos nagyságot*, amely már kockázatosná teheti a „sima” felhasználást, akkor még mindig van lehetőség arra, hogy lebukás veszélye esetén az elkövető megindokolja a bűnös pénz eredetét: családi ajándék, öröklés, baráti kölcsön a forrás. Nincs szükség másra, csak egy hihető legendát kitalálni a pénz eredetére vonatkozóan. Ha igazán *nagy összegről* van szó (persze relatív, hogy mi tekinthető „nagy” összegnek), akkor már szükség lehet pénzmosásra. Ötven-, százmillió forint körüli összeg már feltétlenül „igényli” a tisztára mosást. Természetesen ez az összeghatár is meglehetősen relatív: ha valakinek már több százmillió forintos vagyona van, és legális gazdasági tevékenységet (is) folytat, annak akár százötvenmillió forint illegális eredetű pénz elköltése sem jelent kockázatot. Tehát fogalmazhatunk úgy is, hogy „egy bizonyos szint felett”, megfelelő gazdasági (és politikai) kapcsolatokkal felvértezve már nincs is szükség az illegális úton szerzett pénz tisztára mosására, azt „piszkosan” el lehet költeni... Pénzmosásra annak is szüksége lehet továbbá, aki *rendszeresen realizál bűncselekményekből származó bevételt*, és nincs civil foglalkozása, tehát az életvitelszerűen bűnöző elkövetőnek. Ezekben az esetekben tehát kiemelt figyelmet kellene fordítani a pénzmosási szál megkeresésére. Mivel a hazai ismertté vált közvádas bűncselekmények jelentős része pénzmosási szempontból indifferens értékre elkövetett vagyon elleni bűncselekmény, megkockáztatom a kijelentést, hogy országosan évente

⁴³ Lásd részletesebben a FATF Report on Money Laundering Typologies 1996-97 c. anyagban (elérhető a www.fatf-gafi.org weboldalon)

mindössze néhány ezer, azaz megyénként egy-két száz bűncselekmény esetében kellene az eddigi gyakorlatnál alaposabban a pénzmosási szál után eredni.

4. 2. A felderítési arány javítása a statisztikai rendszer „finomhangolásával”

A pénzmosással kapcsolatos felderítési arány azonban nem biztos, hogy annyira rossz, mint amilyenek első ránézésre látszik. Lehetséges, hogy olyan bűncselekmények, amelyek látszólagos alaki halmazatban állnak a pénzmosással, legalábbis részben statisztikailag átszámíthatók lennének a pénzmosáshoz. Ezzel kedvezőbb képet mutathatnánk magunkról az EU, az FATF és más nemzetközi szervezetek felé. Milyen bűncselekmények jöhetnek számításba? Elsősorban a bűnpártolás, amely igazságszolgáltatás elleni, és az orgazdaság, amely vagyon elleni bűncselekmény. Más fejezethez tartoznak, más a jogi tárgyuk is, de az elhatárolásuk a pénzmosás mint gazdasági bűncselekmény legújabb szabályozásától nem is olyan egyszerű, amilyenek elsőre gondolnánk. Közös ismérveik is vannak, elsősorban az, hogy mindhárom ún. járulékos bűncselekmény.

Pénzmosás⁴⁴ alig vált ismertté az elmúlt öt évben, szám szerint 0, 1, 6, 1 és 6. Ez aggasztóan kevés ahhoz a becsléshez képest, amely szerint 10-15 milliárd (!) dollárt mosnak tisztára hazánkban évente. Ha csak az alsó határt nézzük, a 10 milliárd dollárt, és rendkívül optimistán azt feltételezzük, hogy ennek csak 5%-a hazai pénzmosás, az is 500 millió dollár, azaz 100 milliárd forint! És ez nagyon optimista becslés!

A bűnpártolás a bűnkapcsolat egyik sajátos formája. Lényege az, hogy megvalósítja a bűncselekmény elkövetése – vagy legalábbis a támogatott személy tevékenységének a befejezése – után nyújt segítséget, és ez a segítségnyújtás vagy a bűnelkövető személyéhez, vagy a bűncselekményből származó tárgyhoz kapcsolódik. Hatályos szabályozása a következő:

Btk. 244. § (1) Aki anélkül, hogy a bűncselekmény elkövetőjével az elkövetés előtt megegyezett volna

a) segítséget nyújt ahhoz, hogy az elkövető a hatóság üldözése elől meneküljön,

b) a büntetőeljárás sikerét meghíúsítani törekszik,

c) közreműködik a bűncselekményből származó előny biztosításában, vétséget követ el és egy évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő.

(2) Büntett miatt három évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő, aki a bűnpártolást haszonszerzés végett követi el.

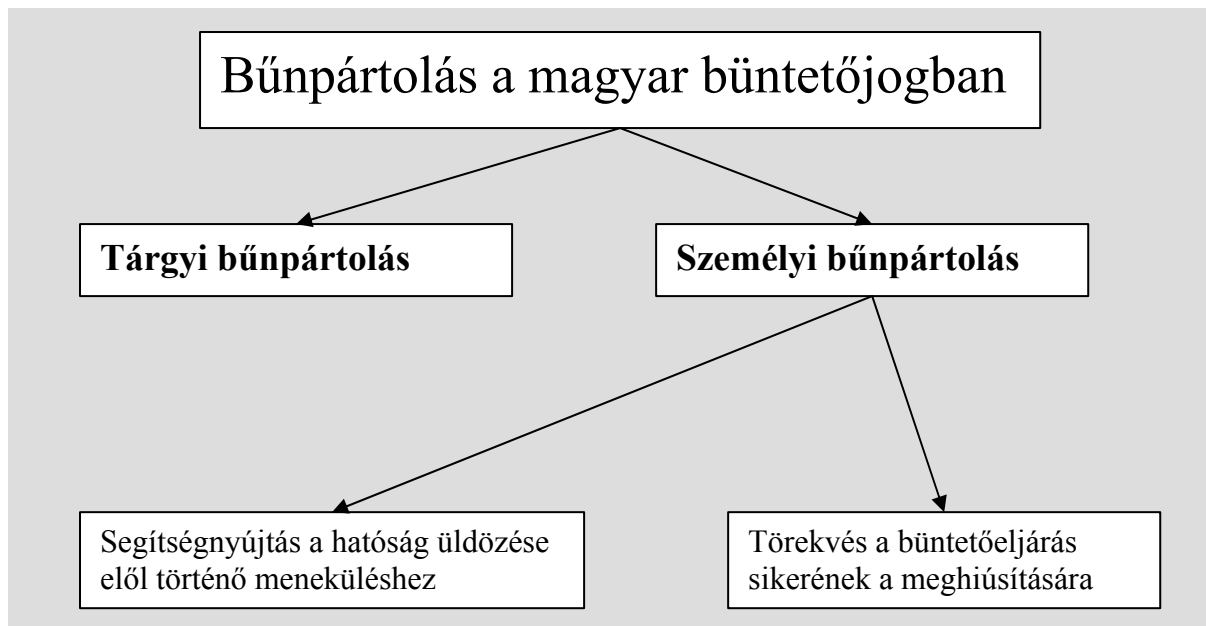
(3) A büntetés büntett miatt öt évig terjedő szabadságvesztés, ha a bűnpártolást

a) az alkotmányos rend erőszakos megváltoztatásával, az alkotmányos rend elleni szervezkedéssel, lázadással, rombolással, hazaárulással, hűtlenséggel, az ellenség támogatásával, kémkedéssel, emberöléssel [166. § (1)-(2) bek.], emberrablással, terrorcselekménnyel, légi jármű, vasúti, vízi, közúti tömegközlekedési vagy tömeges áruszállításra alkalmas jármű hatalomba kerítésével vagy életfogytig tartó szabadságvesztéssel is büntethető katonai bűncselekménnyel kapcsolatban követi el,

b) hivatalos személy eljárása során követi el.

(4) A (2) bekezdést és a (3) bekezdés b) pontját kivéve nem büntethető, aki az (1) bekezdés a) pontjában meghatározott bűnpártolást hozzátartozója érdekében követi el.

⁴⁴ A pénzmosás 2007. június 1-jétől hatályos magyar szabályait fentebb már ismerttettem.

A pénzmosás tipikusan haszonszerzésre irányuló tevékenység, ez azonban nem feltétele a bűncselekménynek, tehát az alapesetek is állhatnak látszólagos alaki halmazban. Nem konkurálhat bűnpártolás egyik alakzata sem a saját pénz mosásával és a gondatlan pénzmosással. Az elhatárolás tehát csak a dinamikus és a statikus pénzmosás körében végezhető el. Mindkét alakzattól értelemszerűen a tárgyi bűnpártolást kell elhatárolni. A tárgyi bűnpártolás konkurálhat a dinamikus pénzmosással is, de inkább a statikus pénzmosással áll látszólagos alaki halmazban, a statikus pénzmosás speciális a tárgyi bűnpártoláshoz képest. Ha viszont az elkövető haszonszerzés céljából követi el a tárgyi bűnpártolást, akkor a bűnpártolás minősített esete több ismérvet tartalmazhat, olyan ismérvet (haszonszerzési célzat), amelyet a pénzmosás alapesetben nem tartalmaz. Véleményem szerint ilyenkor is pénzmosást kell megállapítani, a konzumpció elve alapján. A pénzmosás esetében ugyanis súlyosabb a jogtárgy-sértés, ezt jelzi a súlyosabb szankció is.

Bűnpártolásból az elmúlt öt évben 358, 337, 255, 241 valamint 244 bűncselekmény vált ismertté. Ha ennek csupán 5%-át átszámítanánk statisztikailag a pénzmosáshoz, az is 10-15 pénzmosást jelenthetne évente.

A pénzmosáshoz azonban talán közelebb áll egy olyan vagyon elleni bűncselekmény, amelyet szintén a bűnkapcsolat egyik fajtájának tekinthetünk: az orgazdaság. „Az orgazdaság önálló bűncselekménykénti felfogása és büntető rendszerbeli helye tekintetében csak a századforduló utáni jogelmélet fejlődése hozott elfogadható megoldást. A közép- és újkori irodalomban és törvényhozásban az olasz praktikusoknak az a téves nézete vált uralkodóvá, hogy az orgazdaság a bűnpártolás (fautoratus) egyik esete, és ezzel együtt nem egyéb, mint utólagos részesség. Ezt a felfogást csak a XIX. század büntetőjogi irodalmának sikerült megdöntenie, amely kimutatta, hogy az orgazdaság önálló és sajátos vagyon elleni bűncselekmény.”⁴⁵ Az orgazdaságot a hatályos büntető törvénykönyvünk is a vagyon elleni bűncselekmények között szabályozza, önálló tényállásban:

326. § (1) *Aki csempészetből, lopásból, sikkasztásból, csalásból, hűtlen kezelésből, rablásból, kifosztásból, zsarolásból, jogtalan elsajátításból, vagy orgazdaságból származó dolgot vagyoni haszon végett megszerez, elrejt vagy elidegenítésében közreműködik, orgazdaságot követ el.*

(2) *A büntetés vétség miatt két évig terjedő szabadságvesztés, közérdekű munka vagy pénzbüntetés, ha az orgazdaságot*

⁴⁵ Erdősy – Földvári – Tóth: Magyar büntetőjog Különös rész Rejtjel Kiadó, Budapest, 1998. 441. oldal

- a) kisebb értékre,
- b) a szabálysértési értékre üzletszerűen követik el.

(3) A büntetés büntett miatt három évig terjedő szabadságvesztés, ha az orgazdaságot nagyobb értékre vagy kulturális javak körébe tartozó tárgyra követik el.

(4) A büntetés egy évtől öt évig terjedő szabadságvesztés, ha az orgazdaságot

- a) jelentős értékre,
- b) nagyobb értékre üzletszerűen követik el.

(5) A büntetés két évtől nyolc évig terjedő szabadságvesztés, ha az orgazdaságot

- a) különösen nagy értékre,
- b) jelentős értékre üzletszerűen követik el.

(6) A büntetés öt évtől tíz évig terjedő szabadságvesztés, ha az orgazdaságot

- a) különösen jelentős értékre,
- b) különösen nagy értékre üzletszerűen, követik el.

Az orgazdaság tehát csak tíz meghatározott bűncselekményhez kapcsolódhat, de ugyanakkor a megszerzés, az elrejtés és az elidegenítésben közreműködés mint elkövetési magatartás már kísértetiesen hasonlít a statikus és a dinamikus pénzmosás egyes elkövetési magatartásaira. Az elhatárolás alapja véleményem szerint csak a büntetési tétel lehet. Az a bűncselekmény állapítandó meg látszólagos alaki halmazát esetén, amelyiknek súlyosabb a büntetési tétele.

Ha tehát a tíz meghatározott bűncselekmény mint előcselekmény elkövetéséből származó, 500 millió forintot meghaladó értékű dolgot mosnak tisztára az orgazdaság elkövetési magatartásaival, orgazdaságot kell megállapítani, illetve 50 millió forint felett is, üzletszerű elkövetés esetén! Ez utóbbi eset viszont már gyakori, sőt tipikus a pénzmosás vonatkozásában. 50 millió forint felett már célszerű tisztára mosni a hasznot, és a pénzmosás gyakran üzletszerű is. Orgazdaságból az elmúlt öt évben 2735, 2121, 1801, 1750 illetve 1517 bűncselekmény vált ismertté.

Ha ennek csupán 5%-át átszámítanánk a pénzmosáshoz, már az is száz pénzmosásként regisztrált bűncselekményt jelentene évente.

4. 4. Megoldási alternatívák

A pénzmosás elleni küzdelem hatékonysága mind ténylegesen, mind formálisan (statisztikailag) növelhető lenne hazánkban. Erre sok mód kínálkozik, a teljesség igénye nélkül tanulmányom végén a saját javaslataimat összegzem:

a) Javítani lehetne a pénzmosás elleni küzdelem hatékonyságát, egyes súlyosabb vagyoni haszonszerzéssel járó bűncselekmények mögött keresni kell a pénzmosási szálát.

b) A pénzmosás megelőzéséről szóló törvénybe célszerű lenne beemelni, hogy a pénzmosás gyanús tranzakciók miatt tett bejelentés alapján orgazdaság és bűnpártolás gyanúja esetén is lehessen nyomozást indítani.

c) Az orgazdaság és a bűnpártolás miatt indult eljárások egy része statisztikailag a pénzmosási ügyekhez kellene, hogy számítson, amennyiben ezek látszólagos alaki halmazában állnak a pénzmosással. Célszerű lenne valamilyen formában ennek a feltételeit megteremteni, az ERÜBS (Egységes Rendőrségi-Ügyészségi Bűnügyi Statisztika) rendszer módosításával.

d) Hosszú távon pedig előadásokon, konferenciákon kellene formálni a jogalkalmazói személetet, hogy a hagyományos tényállások (bűnpártolás, orgazdaság) helyett inkább pénzmosást állapítsanak meg azonos történeti tényállás mellett, és azonos büntetési tétel esetén.

A pénzmosás témakörét érintő további publikációim

Könyv

A pénzmosás (KJK-Kerszöv Jogi és Üzleti Kiadó, Budapest, 2004 199 p..)

Gazdasági büntetőjog közgazdászoknak (Akadémiai Kiadó, Budapest, 2007 256 p.)

Tanulmány

The Fight against Money Laundering in Hungary (=Journal of Money Laundering Control Volume Eight, Number Two, December 2004., UK, London, 186-192. p., társszerző: Dr. Tóth Mihály)

The History and Present System of Anti-Money Laundering Regulation in Hungary (=Infraționalitatea transfrontalieră, Timișoara 2006. 355-365. oldal)

A pénzmosás és a terrorizmus finanszírozása (=Emlékkönyv Irk Albert egyetemi tanár születésének 120. évfordulójára Pécs, 2004. 37-42. oldal)

A pénzmosás környezete (=Tanulmánykötet Erdősy Emil Professor 80. születésnapja tiszteletére Pécs, 2005. 157-170. oldal)

A pénzmosás terjedelmének becslése (=A pénzmosás elleni küzdelem aktuális kérdései Pécs, 2005. 60-70. oldal)

A nemzetközi büntetőjogi együttműködés a pénzmosás elleni küzdelemben (=Gazdasági büntetőjogi tanulmányok Pécs, 2005. 75-97. oldal)

A pénzmosás mint globális gazdasági és büntetőjogi kihívás (=Belügyi Szemle 2005. 6. szám 89-108. oldal)

The Techniques of Money Laundering (=Emlékkönyv Losonczy István Professor halálának 25. évfordulójára Pécs, 2005. 129-138. oldal)

Some thoughts about money laundering (=Bizonyítékok. Tiszteletkötet Tremmel Flórián Egyetemi Tanár 65. Születésnapjára Pécs, 2006. 167-175. oldal)

A pénzmosás megelőzése és az informatika (=Informatika és büntetőjog Pécs, 2006. 36-48. oldal, társszerző: Molnár Csaba)

A pénzmosás elkövetési tárgyai (=Tanulmányok Földvári József professor 80. születésnapja tiszteletére Pécs, 2006. 59-76. oldal)

A pénzmosás elleni küzdelem régi és új irányai a nemzetközi jogban és az EU-jogban (=Európai Jog 2007. 1. szám 12-23. oldal)

Pécs, 2007. november 17.

Dr. Gál István László Ph.D.